

*Günter Bohring **

O NIEKTÓRYCH ASPEKTACH WSPÓŁPRACY MIĘDZY
KLASĄ ROBOTNICZĄ A INTELIGENCJĄ TECHNICZNĄ **

Problem postaw wobec pracy i zachowań pracowniczych w systemie socjalistycznym związany jest ściśle z rozwojem klas i warstw społecznych oraz ich stosunkiem względem siebie. Socjalistyczne postawy wobec pracy znajdują swój wyraz tylko w procesie konkretnych działań związanych z pracą, które w różnorodny sposób wiążą się ze sobą i są równoznaczne z kooperacją dzięki obiektywnie uwarunkowanej strukturze podziału pracy. W socjalizmie, jako niższym stadium ustroju komunistycznego, treść i organizacja tej współpracy określane są jeszcze w sposób istotny przez realnie istniejącą strukturę klasową oraz tendencję jej przeobrażeń. Dotyczy to przede wszystkim stosunków między klasą robotniczą a inteligencją naukowo-techniczną, które w swej masie skoncentrowane są w produkcji materialnej¹. Współdziałanie klasy robotniczej i inteligencji w procesie reprodukcji gospodarki socjalistycznej jest fundamentalnym warunkiem wykorzystania obiektywnych praw ekonomicznych i zalet socjalizmu. Dotyczy to przede wszystkim współdziałania członków klasy robotniczej i inteligencji w umacnianiu oraz przyspieszaniu postępu naukowo-technicznego, który jak wiadomo jest kluczem do radykalnej intensyfikacji socjalistycznej produkcji. Wspólne wysiłki w celu realizacji postępu naukowo-technicznego stanowią w pewnym sensie główną treść społeczno-politycznego sojuszu klasy robotniczej i inteligencji w okresie budowy rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego oraz jego stopniowego przejścia do komunizmu. W sojuszu tym

* Prof. dr habil., zastępca dyrektora ds. badań w Katedrze Marksizmu-Leninizmu Wyższej Szkoły Technicznej im. C. Scharlemmera w Leuna-Merseburgu.

** Tłumaczenia dokonał T. Pruba.

¹ Udział zatrudnionych w gospodarce wynosił w NRD w 1977 r.: przemysł 38,3%, rzemiosło 3,2%, budownictwo 7,1%, rolnictwo i leśnictwo 8,0%, transport i komunikacja 5,8%, poczta i telekomunikacja 1,7%, handel 10,5%, pozostałe gałęzie produkcji 3,0%, gałęzie nieprodukcyjne 19,5%. Na przemysł, budownictwo i pozostałe gałęzie produkcji przypada więc 48,4%.

sprawdzają się i rozwijają twórcze siły społeczne w dziele jakościowej odnowy i dalszego rozwoju materialno-technicznej bazy społeczeństwa socjalistycznego. Jest to zarazem istotny aspekt kontynuacji rewolucji socjalistycznej i realizacji jej perspektyw. Ze współdziałaniem klasy robotniczej i inteligencji w toku realizacji postępu naukowo-technicznego ściśle związane jest, zgodnie zresztą ze swym społeczno-historycznym charakterem, wzajemne zbliżenie klas i warstw społecznych. Ten proces zbliżenia dokonuje się pod wpływem rosnącej roli kierowniczej klasy robotniczej i jej naukowego światopoglądu.

Współdziałanie klasy robotniczej i inteligencji jest procesem, w którym:

- wzajemnie wymieniane są i tworzone wspólne osiągnięcia,
- konkretnie stosowane i oceniane są ich wiedza i zdolności,
- rozwijane są stosunki współdziałania oraz wpajane zasady socjalistycznej ideologii i moralności,
- w którym wreszcie klasa robotnicza i inteligencja są bezpośrednio podmiotem zmian ich warunków pracy i życia, zwiększając zarazem swe zdolności produkcyjne.

Te aspekty — a ich liczba może być na pewno rozszerzona — świadczą, że z jednej strony współdziałanie klasy robotniczej i inteligencji oddziałuje na wytworzenie się konkretnego stosunku do pracy oraz na zachowania w pracy członków obu tych grup społecznych, z drugiej strony natomiast stosunek do pracy i zachowanie w pracy determinują współdziałanie obu grup i jego konkretny charakter.

W dużych kombinatach przemysłowych współdziałanie robotników produkcyjnych z przedstawicielami inteligencji naukowo-technicznej pracującymi w komórkach badawczych i rozwojowych decyduje o szybkim zastosowaniu w praktyce osiągnięć naukowo-technicznych, o rozwoju konkurencyjnych produktów i ich racjonalnej produkcji.

O ważności tego potencjału w nowoczesnych kombinatach NRD mogą świadczyć następujące wybrane przykłady: i tak w kombinacie VEB Carl ZeiB, Jena pracuje 35 000 osób, w tym 18 500 robotników i 5 000 osób zatrudnionych w zapleczu badawczo-rozwojowym. W Petrochemicznym Kombinate Schwedt zatrudnionych jest 28 000 pracowników fizycznych i umysłowych, w tym 2 000 osób w placówkach badawczych i rozwojowych². Podobne procesy koncentracji widoczne są także w innych dużych kombinatach przemysłu chemicznego, jak np. w Leunie i Bunie. Pragniemy w ten sposób podkreślić jaką wagę mają socjalistyczne wartości i normy stosunku do pracy i zachowania pracownicze dla kształtowa-

² Dane według „Was und Wie?” 1978, nr 4, s. 23, (wydanie KC SED, Wydział Propagandy, Berlin).

nia współpracy robotników i przedstawicieli inteligencji technicznej w procesie produkcji i jej intensyfikacji.

Współdziałanie robotników i przedstawicieli inteligencji w przyspieszaniu postępu naukowo-technicznego przemysłu socjalistycznego dokonuje się praktycznie w różnorodnych formach, dotyczy różnych konkretnych celów i związane jest ze zróżnicowanymi warunkami społecznymi. Postaramy się zilustrować to kilkoma przykładami.

Wybitną metodą wcielania w życie nowości naukowo-technicznych okazała się w przemyśle socjalistycznym analiza procesów. Została ona rozwinięta szczególnie w przemyśle chemicznym. Analiza procesów stanowi kompleksowe naukowo-techniczne i techniczno-ekonomiczne badanie przebiegu produkcji jednego konkretnego urządzenia. Ma ona za zadanie wykrywanie rezerw w wydajności i udoskonalanie posiadanych maszyn i urządzeń. Analiza procesów obejmuje szczegółowo badania możliwości oraz zwiększania wydajności urządzeń, obniżenia charakterystycznego zużycia materiałów i energii, poprawy jakości produktów i polepszenia warunków pracy i życia. Tego rodzaju analiza stanowi nie tylko szerokie pole dla różnorodnej i ścisłej współpracy koleżeńskiej między robotnikami, technikami i naukowcami, lecz kształtowanie tej współpracy jest właśnie decydującym warunkiem jej skutecznego przeprowadzenia i efektywnego zastosowania wyników. Kompleksowy charakter analizy procesów zmusza do rozwijania intensywnej wymiany doświadczeń, wiedzy i osiągnięć między pracownikami o zróżnicowanym stopniu kwalifikacji oraz między różnymi zespołami. W ten sposób wzbogacają się jakościowe cechy stosunków społecznych między robotnikami zatrudnionymi w produkcji a przedstawicielami inteligencji naukowo-technicznej oraz znajduje dobitny wyraz ich socjalistyczny charakter. Przejawia się to m. in. w tym, że w połączeniu z analizą procesów muszą być opracowane bezwzględne oceny techniczno-ekonomicznych parametrów pracy urządzeń, co wymaga nie tylko zrozumienia konkretnych problemów związanych z procesem produkcji i danym miejscem pracy, ale także umacniania wzajemnego zaufania. Przeprowadzanie analizy procesów i realizacja wynikających z niej decyzji stawia także wysokie wymagania odnośnie do gotowości działania, dyscypliny pracy oraz osobistego zaangażowania robotników, inżynierów, techników, i naukowców.

Ukształtowanie tych cech w procesie rozwiązywania wspólnych zadań wpływa na poszanowanie wzajemnych osiągnięć i stanowi wyraz tego, że aktywne działania i dążenia dotyczą tych samych społecznych celów i że rozwój osobowości kształtowany jest przez te same wartości. Szczególnie ważna jest w tym kontekście popularyzacja zasady zespołowości, która w oparciu o socjalistyczne stosunki produkcji stanowi prawi-

dłowość i wiąże się z udoskonalaniem warunków socjalnych w rozwiniętym społeczeństwie socjalistycznym. Tam, gdzie inżynierowie i naukowcy świadomie wykorzystują praktyczną wiedzę doświadczonych pracowników produkcji do swoich naukowo-technicznych i konstrukcyjnych koncepcji, mamy do czynienia z istotnym rozszerzaniem pojęcia kolektywu. Dotyczy to także niezliczonych przykładów uczestniczenia robotników w zespołach racjonalizatorskich. Ważną cechą rozwijania kolektywności jest jej powiązanie z jasno określonymi obowiązkami i zadaniami poszczególnych partnerów, co stymuluje indywidualne osiągnięcia zawodowe.

W wyniku analizy procesów bardzo często jest możliwe przeprowadzanie znacznych zmian technologicznych. Warunkują one z reguły odpowiednie środki mające na celu podnoszenie kwalifikacji, na których treść i efektywność wpływa współdziałanie placówek badawczych i rozwojowych z sektorem produkcji. Jasno uzasadnione, naukowo-techniczne przemiany pobudzają gotowość do zdobywania wyższych kwalifikacji.

Studium pozytywnych przykładów zastosowania analizy procesów pozwala stwierdzić, że stosunki społeczne między robotnikami a inteligencją kształtują się coraz pomyślniej i że przy rozwiązywaniu wspólnych zadań coraz skuteczniej rozwijany jest ich twórczy potencjał. Postawy wobec pracy i zachowanie w pracy kształtowane są przez nowe jakościowo czynniki, w których znajdują wyraz normy i wartości moralności socjalistycznej.

Innym przykładem tego rodzaju jest zastosowanie nowej metody współzawodnictwa, jak np. „gwarancja jakości badawczej”. Metoda ta powstała w kombinacie chemicznym Leuna w wyniku bodźców, jakich dostarczyły stosowane tam z powodzeniem w działach produkcyjnych oraz w dziale napraw metody gwarancji zmianowości i gwarancji jakości. Metoda „gwarancji jakości badawczej” polega na tym, że osiągnięcia badawcze aż do czasu ich wykorzystania w produkcji zostają objęte gwarancją. Tym samym zespoły w placówkach badawczych i rozwojowych podchwyciły inicjatywę kolektywów robotników produkcyjnych, aby polepszać jakość własnej pracy i jej efektywności. Dzięki temu gwarantuje się przyszłym użytkownikom, że osiągnięte zostaną wymagane parametry naukowo-techniczne oddawanych do produkcji urządzeń i że, wady techniczne, które pojawią w trakcie roku od oddania urządzeń do eksploatacji zostaną usunięte na koszt konstruktora”³. Tego rodzaju zobowiązania gwarancyjne wyrażają właściwy stosunek wobec pracy. Świadczą one w sposób dobitny o właściwie pojętym poczuciu odpowiedzialności i idą w parze z właściwą oceną znaczenia i zakresu własnych osiągnięć. Gwarancja jakości badawczej ma za zadanie ułatwić osiągnięcie szczyto-

³ Por. „Was und Wie?” 1978, nr 2, s. 6.

wych wyników naukowo-technicznych w zakresie jakości oraz terminowym oddaniu ich do eksploatacji. Dla zainteresowanych stanowi ona obowiązek, który kształtuje i rozwija osobowość. Dzięki metodzie gwarancji jakości badawczej stymulowane jest ponadto bezpośrednie współdziałanie przedstawicieli inteligencji naukowo-technicznej i robotników w całej fazie oddawania do użytku urządzeń technicznych.

O tym, jak rozwija się twórcza zdolność produkcyjna robotników i inteligencji w toku realizacji postępu naukowo-technicznego świadczy najlepiej ruch racjonalizatorski. W ramach tego ruchu w latach ubiegłych wysuwano na czoło zadania, które bezpośrednio dotyczyły postępu naukowo-technicznego. Tego rodzaju ambitne zadania można rozwiązać tylko wtedy, jeżeli połączy się rozległe, praktyczne doświadczenia produkcyjne z głęboką wiedzą teoretyczną. Nie jest to łatwe ani możliwe do zrealizowania drogą administracyjną. Potrzeba do tego mądrych i dalekowzrocznych decyzji ukierunkowanych na rozbudzenie twórczych inicjatyw. Osiągnięcia wielu zespołów racjonalizatorskich dowodzą, że realistyczne i śmiałe idee, duch wynalazczości, dobry zespół ludzi są czynnikami wiodącymi, pozwalającymi na współdziałanie doświadczonych wykwalifikowanych robotników i przedstawicieli inteligencji naukowo-technicznej. Okazuje się, że dzięki pełnemu zaufaniu współdziałaniu robotników i inteligencji naukowo-technicznej rozwój wynalazczości doznaje nowych impulsów.

Właśnie osiągnięcia w zakresie wynalazczości odgrywają decydującą rolę w zaspokajaniu rosnących wymagań stawianych nauce i technice. VII Zjazd KC SED wskazał na konieczność „skuteczniejszego zaangażowania twórczego potencjału wynalazców i racjonalizatorów w sprawy wzrostu wydajności gospodarki narodowej” oraz umocnił przekonanie, że „w ilości patentów będących wynikiem działalności naukowo-technicznej należy widzieć ważne kryterium osiągniętego poziomu wydajności”⁴. Ilość patentów zależy od wielu i bardzo różnych czynników. Należą do nich przesłanki intelektualne, fachowa wiedza i umiejętności, cechy psychiczne i charakterologiczne, motywacja pracy, dysponowanie informacjami, stymulująca wymiana poglądów i inne. Na występowanie tych elementów w danym środowisku społecznym ma wpływ określona atmosfera społeczna. Atmosfera ta ma zasięg ogólnospołeczny, jak również występuje w szczególnych formach w ramach zakładów pracy czy zespołów roboczych. Istotną cechą tej atmosfery, stanowiącej podstawę problemów związanych z postępow naukowo-technicznym, jest poparcie dla twórczych osiągnięć w dziedzinie wynalazczości. Tego rodzaju generalna

⁴ VII Zjazd KC SED. Ze sprawozdania na VII Zjazd KC SED Kurt Hager, Berlin 1977, s. 23.

ocena wynika z faktu, że z jednej strony wynalazczość w socjalizmie służy całemu narodowi, a nie jest podporządkowana egoistycznym interesom i wyzyskowi; z drugiej zaś strony z przekonania, że społeczna baza działalności twórczej wynalazców i racjonalizatorów ulega ciągłemu rozszerzaniu i sprzyja kształtowaniu socjalistycznej osobowości we wszystkich klasach i warstwach rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego.

W wielu socjalistycznych zakładach przemysłowych kierownictwo partyjne i państwowe ukierunkowuje pracę polityczną systematycznie i z powodzeniem na popieranie wynalazczości oraz zwiększanie ilości zgłoszeń patentowych. Szczególnie skutecznymi formami popierania i stymulowania twórczości oraz dyskusji nad problemami pracy zespołów badawczych i zadaniami prawa wynalazczego okazały się konferencje i narady wynalazców. Z tego typu doświadczeń wynika m. in. obserwacja, że najefektywniej pracują zespoły wynalazców liczące 3—4 osoby. Stwierdzono także ogólny wzrost liczby zespołowych rozwiązań wynalazczych. Wiąże się z tym m. in. tendencja do interdyscyplinarnego współdziałania w zespołach badawczych przy jednoczesnym współdziałaniu wykwalifikowanych robotników i przedstawicieli inteligencji naukowo-technicznej. Uogólnienie odpowiednich doświadczeń wskazuje, że właśnie w początkowej fazie rodzenia się pomysłu powinna być dobrana kadra, najbardziej predestynowana do rozwiązania postawionych zadań. Dodatkowe lub dowolne przyjmowanie współpracowników do takiego zespołu badawczego nie przynosi sprawie pożytku.

Relacje między warunkami społecznymi a rozwojem twórczego potencjału wynalazców i racjonalizatorów pozwalają na sformułowanie szeregu specyficznych socjologicznych problemów, którym muszą być poświęcone specjalne badania. Także i tutaj na dużą uwagę zasługuje analiza współdziałania robotników i inteligencji, ponieważ właśnie we wspólnych osiągnięciach na polu wynalazczości wyraża się ich twórcza walka o postęp naukowo-techniczny. Z drugiej strony mogą być wykryte w tej dziedzinie olbrzymie rezerwy. Zależą one nie tyle od inwestycji materialnych, ile od efektywnego wykorzystania czynników społecznych dla intensyfikacji pracy naukowo-technicznej.

Węzłowe znaczenie dla współdziałania klasy robotniczej i inteligencji oraz dla wkładu robotników w walkę o postęp naukowo-techniczny ma socjalistyczne racjonalizatorstwo. Właśnie na podstawie racjonalizacji widać wyraźnie ścisłe powiązanie ekonomicznej i społecznej efektywności postępu naukowo-technicznego. Koncepcje racjonalizatorskie zawierają zawsze konkretne cele systematycznego polepszenia warunków pracy i życia ludzi pracy. Cele te jednoczą na co dzień robotników i kadrę inteligencji w określaniu i realizacji elementarnych interesów społecznych.

Socjalistyczna racjonalizacja nawiązuje w pierwszym rzędzie do istniejącego już potencjału i ukierunkowana jest na stopniową poprawę jakościową materialno-technicznej bazy produkcji w całej rozciągłości, we wszystkich gałęziach gospodarki, zakładach i wydziałach produkcyjnych. Efektywność działalności racjonalizatorskiej determinowana jest w istotny sposób przez pracę zespołową robotników, inżynierów, konstruktorów i naukowców. Doświadczenia praktyczne, jak również badania socjologiczne potwierdzają, że gotowość do współpracy wyrażają zarówno robotnicy, jak i inteligencja naukowo-techniczna. Praktyczne kształtowanie tej współpracy zgodnie z jej punktem ciężkości nastawionym na przyspieszenie postępu naukowo-technicznego, jest oczywiście związane zawsze z pewnymi sprzecznościami. Sprzeczności te odzwierciedlają nie tylko różnice w stopniu rozwoju i dojrzałości czynnika subiektywnego, lecz związane są także z obiektywnymi warunkami konkretnej pracy. Celowe rozwijanie oraz pogłębianie współpracy klasy robotniczej i inteligencji w przyspieszaniu postępu naukowo-technicznego wymaga więc wysokiego poziomu pracy polityczno-ideologicznej prowadzonej przez marksistowsko-leninowską partię.

Günter Bohring

SOME ASPECTS OF CO-OPERATION BETWEEN THE WORKING CLASS AND TECHNICAL INTELLIGENTSIA

The article tackles the problem of co-operation between the working class and technical intelligentsia. In the author's opinion collaboration and co-operation of the working class with the intelligentsia in the reproduction process of the socialist economy constitutes a fundamental condition of utilization of economic laws of socialism. The most essential platform of this co-operation is implementation of scientific and technical progress programme. In the process of this co-operation the working class and the intelligentsia complement each other as regards the character of experience and level of professional know-how. Representing different points of view on processes of production they get a fuller picture which increases complexity and effectiveness of the proposed and introduced technological and organizational innovations. The author next discusses concrete forms of co-operation between the technical intelligentsia and workers in the German Democratic Republic (among others analysis of processes, „guarantee of quality of researches”, rationalization movement).